

Kultainen keskitie

Pekka Ervastin esitelmä 14/2 1915

(Aapo Pihlajamäen muistiinpanojen mukaan)

Kun nyt tutkimme erilaisia virtauksia kirkon piirissä, eri lahkoja, kuten esim. ns. ”heränneitä“ ym., jotka ankarasti vastustavat kaikkea maailmallista toimintaa nimittäen sitä ”suruttomuudeksi“, kysymme: Mikä on siis meidän kantamme, joka tekee meidät suvaitseviksi myös toisin ajattelevia kohtaan, meidän silti vaipumatta ”suruttomuuteen“? Onko meidänlaisiamme ihmisiä ennenkin esiintynyt kirkon historiassa? Heränneiden huomio on kohdistunut tunne-elämään; Kveekkarien ym. (Tolstoi) huomio kääntyy ulkonaiseen toimintaelämään, joka vastaa siis tahtoa. Jos siis on olemassa kolmas virtaus, täytyy sen kohdentua järkeen eli tietoon. Kun jokin ulkonainen lahko syntyy, käy sen edellä herämys, joka on tekemisissä sisäisen järjen kanssa. Heränneillä se heittää valoa ennenkaikkea tunne-elämään, kun taas toisilla herämyksen valo heijastuu enemmän tahdon, toiminnan elämään. Ja jos sisäinen herämys tapahtuu mietiskelevässä, ajattelevassa luonteessa, silloin se valaisee ennenkaikkea järkeä, ja se ihminen ei silloin voi tulla tyydytetyksi ainoastaan tunteen tai tahdon tietä. Tällainenkin herämys on olemassa, ja kirkon historiasta huomaamme, että on ollut liikkeitä, joissa on tavoiteltu tämän laatuista heräymystä. Nämä ihmiset ovat harvalukuisemmat kuin edelliset yksinäisemmät, ja Suomessa ei ole lainkaan tavattu tämäntapaisia liikkeitä (Gnostismi), paitsi ehkä joitakin yksityisiä ihmisiä.

Mutta keskiajalla huomaamme Etelä-Euroopassa mahtavan liikkeen, jonka pohjana oli gnostilaisuus. Se vaikutti 1200-luvulla etelä-Ranskassa ja nimitetään sitä nimellä albigenssi-liike. He olivat uudestaan elpyneinä gnostikoita, jotka olivat saaneet vaikutusta myös Egyptistä ja itämailta. Tuo liike jakautui sittemmin moneen lahkoon. Se opetti oppia, joka on omiaan antamaan ihmisen järjelle rauhan ja poistaman kaikki ankaruudet, sydämen pahuudet ja tuomitsemiset. Se oppi on jälleensyntymisoppi. Kaikki herämys, tapahtukoon se millä linjalla hyvänsä, sisältää sen, että ihminen, joka sitä kokee, tuntee täytyvänsä tulla synnittömäksi, tulla täydelliseksi. Mutta sitten ihminen saa kokea, että hänelle on mahdotonta saavuttaa synnittömyyttä, täydellisyyttä ja silloin hän voi menettää vaikka järkensä, ellei hänelle tule avuksi oppi jälleensyntymisestä, joka yksinään pelastaa ihmisen järjen.

Tätä oppia opettivat albigenssit, ja heidän pyrkimyksensä muutenkin kohdistui järjen valistukseen ja kansan sivistyttämiseen aikana, jolloin katolinen kirkko piti kansaa suuressa pimeydessä. He kokoontuivat iltaisin ja yölläkin, ja koettivat valistaa ja sivistää itseään ja toisiaan. Ja tämä herätti kirkossa mitä kauheinta paheksuntaa. Paavi julisti heidät pannaan ja kehoitti heitä vainoamaan. Ja silloin keksittiin inkvisitiolaitos, kirkon ikuinen häpeäpilkku, ja sen avulla hävitettiin nämä gnostilaiset, elementit, buddhalaiset ainekset kirkon piiristä.

Nyt olemme taas ajassa, jolloin tämä kolmas liike on saanut jalansijaa täällä länsimailla, ja sen edustajana nyt on teosofinen liike.